

Naslovna stran

Lea Fatur

Junakinja zvestobe
Povest iz turških časov

Woodstar Publisher, 2016

O tej e-knjigi

“Junakinja zvestobe”; Lea Fatur, 1927/28

© Woodstar Publisher, 2016

BISBN 978-999-2727-04-35 (pdf)

BISBN 978-999-2727-05-35 (mobi)

BISBN 978-999-2727-06-35 (ePub)

BISBN 978-999-2727-07-35 (azw3)

Publicirala v elektronski obliki založba Woodstar Publisher S. A., December, 2016.

Avtorske pravice in licenca

Vse pravice pridržane.

Nobenega dela te e-knjige ni dovoljeno reproducirati, prenašati ali uporabljati v izvorniku ali v prevodu v kakršni koli obliki in s katero koli tehniko, elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali s katerim koli sistemom za shranjevanje, obdelavo in prenos podatkov brez pisnega dovoljenja založbe.

Ta e-knjiga je namenjena vaši osebni uporabi. Ni je dovoljeno prodajati naprej ali podariti drugim osebam. Če bi želeli to e-knjigo podeliti z drugo osebo, prosimo kupite dodatni izvod za vsaki osebi, kateri bi jo radi podarili. Če berete to e-knjigo, a je niste kupili ali ni bila kupljena za vašo osebno uporabo, potem bi bilo dobro, da bi si kupili vaš lasten izvod. Zahvaljujemo se vam, ker upošteвате in spoštujete avtorsko delo vseh sodelujočih avtorjev in založbe.

Vsebina

Naslovna stran 2

O tej e-knjigi 3

Avtorske pravice in licenca 3

Vsebina 3

Junakinja zvestobe 4

1. V bedi in strahu 5
2. Govor o junakinji 8
3. Jernejino upanje 11
4. Junak z meje 14
5. Divji pogovori o divjih časih 18
6. Deseti brat Tomaž 23
7. Tomaž govori čisto resnico 26
8. Zaslužjena 35
9. Bridki dnevi sužnosti 39
10. Uzruf snubi Srebrno 45
11. Nepričakovan pozdrav od doma 48
12. Lepih suženj ne puščamo domov 50
13. Pesnikovo bolno srce 54
14. Ko poje slavček in dehtijo vrtnice 58
15. Minilo je že sedem let ... 62

Junakinja zvestobe

Povest iz turških časov

1. V bedi in strahu

Vojna in njene posledice, požari, kuga in lakota so vtisnili svoj pečat krajini in ljudem. Res se mogoči senožeški grad na svojem golem vrhu, toda poletno sonce razkriva neusmiljeno slabo zamazane razpoke in luknje škrbinastih stolpov, grajskih in obrambnih zidov — posledica silovitega potresa l. 1511. — ki je uničil toliko mest in gradov in razklal Dobrač.

Tudi senožeške hiše, zidane na štiri vogale, krite s škrljmi, združene pod gradom kakor v obrambno črto, tudi one kažejo sledove naravnih in od človeka uporabljenih sil razdejanja. Kaže jih tudi vas Gabrče, ki se je zatekla na drugi strani hriba pod grad, kažeta jih cerkev Sv. Roka nad Senožecami, župnišče v njuni bližini in cerkev Sv. Antona Pad. v Gabrčah.

Ožgane stene, hiše brez strehe, ostanki skednjev in hlevov, okleščena drevesa in ožgani štori kažejo še pot zadnjega turškega roparskega pohoda (iz l. 1550.), ko je požgal in oropal krvoločnež Postojno in njeno okolico. Zaraščene in zapuščene njive v kotlinah, porušeni zidi ograje, veliko število še ne vzravnanih grobov pričajo, da je odvedel in pomoril Turek cele rodbine in da sta morili za njim sestri kuga in lakota.

Kurišča v Zavinki, v Podmolu, v Senožeški, v Postojnski in v drugih jamah, gorišča po gozdu so bila priča strahu beguncev, številni tabori v okolici, kakor Senožecam najbližji v Dolenji vasi, Vremski, tabor pri Sv. Lovrencu, Košanski in Slavinski, Šilen - in Repen-tabor so bili priča junaštva.

Popravljeni in pozidani so ti tabori pa tudi priča previdnosti in strahu. Strahu pred sovražnikom, ki nikdar ne miruje, ki ga ne zadržuje ne skala ne voda, ne zima ne vročina. Marsikatero leto je obiskal po trikrat ubogo kranjsko deželo in samo iz postojnske okolice je odpeljal po več tisoč ljudi naenkrat. Trnje in osat raste po nekdanjih njivah, razpadajo vasi, opuščajo se cerkve in samostani, podivjane mačke tožijo po razvalinah, množe se črede volkov in jate roparskih ptic.

Branitelja lakote, žita, ne more kmet več spravljati doma. Po taborih so napravili kaste (žitnice). Sto in petdeset jih je v Šilen-taboru, ki ga je bil sezidal l. 1471. gospod Ravanski, štiriindvajset jih ima Košanski tabor. In grmade čakajo ... Možnarji so vedno pripravljene, strah stiska vedno srca ... V strahu rodi mati otroka, s skrbjo pogleduje doraščajočo hčer, sina: Kaj ne bo rosna deklica žrtev turške pohote, in deček, ali ne bo moril janičar svojih bratov? S čokano v roki orje kmet, se ozira za sovražnikom, s čokano spremlja ženske na poti po vodo. V spanju čuje gospodar peket urnih konj, v pišu burje sliši divji krik ...

Jasno je nebo in zlato je sonce. Vendar se zdi, da je vsa krajina zamišljena v žalost svojih prebivalcev, da premišljuje Matičnik in Osojnik, Vremšica in Gabrk, Nanos, Snežnik in Javornik zgodbe minulih in sedanjih dni. Zamišljen je gozd, ki se širi črn od Postojne in Hrušice, nad Sv. Vidom, tja daleč v Turčijo, zamišljeni so ceri, gabrovje in bukovje, ki raste ravno v zavetnih kotlinah in se krivi in grbi pod burjinim pišem. In voda v gorah tika in taka kakor v sanjah in voda v jamah čaka in čaka: da se gane zmaj velikan v zemlji in razruje oklep gora, da se razlije voda po dolinah kakor nekdanj ... Saj je prisegla zemlja, da bo uničila delo pritlikavcev, ki gomazijo po nji.

In nad spomini groze, nad bedo, ki ubija, nad strahom, ki mori, se dviga kakor orel velikan ime Soliman. Soliman, ki si je osvojil Ogrsko, ki ogroža Avstrijo, Soliman, ki se pripravlja na nov napad na Dunaj, Soliman, ki je prisegel, da bo zobal njegov konj raz oltar Sv. Petra v Rimu in da bo Sv. Štefan na Dunaju njegovemu konju hlev. "Soliman!"

Jasno zazveni strašno ime v zraku, se trese po pašnikih pod Senožecami in v Gabrčah, se izgublja pod Vremšico.

"Soliman, zavrni Liso! Soliman, naženi Rogača!"

Glas pastirčka ukazuje iz gabrskega pašnika in Soliman, velik pes volčje pasme, sivkaste dlake, skače med živino, ji kaže ostro zobovje, renči in laja, skače k dečku pastirčku in hvali sam sebe, mahaje z repom: "to sem jih ugnal."

Štirje so, ki pohvalijo in gladijo s suhimi, zagorelimi rokami veliko pasjo glavo, trije dečki in dekletce. Najstarejši deček je Krumpčev Lojzek, drugi za njim Mohorjev pastirček Balant, tretji Zaharjev najmlajši fantek Jeronim. Dečki so suhi v obraz in život, rama in lakti jim gledajo iz raztrgane hodnične srajce hlačice so krpa na krpi, prišite z močnim koncem (sukancem iz domače preje). Za glavo so si omislili vehasto pokrivalo iz drevesne gobe, cokle jim varujejo ožgane in opraskane noge kačjega pika in ostrine kamenja. Pastirčki so, pa platnena torba ob rami je prazna, pastirčki so, a imajo namesto piščali okovane palice z ostrim koncem in namesto razposajenega veselja jim gleda skrb zamišljeno iz revnega obraza, namesto vesele pesmi jim prihaja iz ust modro ugibanje.

Dekletce, ki sedi poleg Lojzka, poslušča zamišljeno. Drobnost je, staro komaj kakih devet let, v obrazu pa ima črte, ki so jih zarisali pogovori o hudih časih. Ni še stradala Marinka, najmlajša Mohorjeva, ni še bežala, ni še videla Turka, ni obolela od kuge, tudi oblečena je v celo prtneno obleko, toda večna skrb odraslih se je vtisnila otroku v srce in lice.

Pred njimi kakor na dlani so gabrške hiše z velikim obzidanim dvoriščem. Zidane hiše, ki te spominjajo, da je bilo tu nekdanje rimsko mesto. Prijateljsko se dviga med hišami ponos vasice, cerkev, in nad njo na gričku Krumpčev dom, prostoren in trden. Na travniku za Krumpčevo hišo leži kakor sivkast trak platno, ki ga belijo. Po dvoriščih se suši na rjuhah pšenica za mlenje, v skednjih čaka proso, ječmen in oves, da ga ojnanejo, omlatijo. V tenkih plasteh leži ob hišah lan, ki se suši, v velikih kadeh ja lan, ki se godi. Terilnice čakajo, statve kličejo, kolovrati molče.

"Kakšen mora neki biti pravi Soliman?" pregovori bolj plašno Jeronim, vaje, da se posmehujeta starejša dva njegovim besedam. Živahno mu odgovori Balant: "No kakšen? Pasjo glavo ima in kačji rep. Vsi Turki imajo pasjo glavo, saj si slišal, ko je pravil Lojzek, kako so sledili ženi kristjanki, ki jim je odšla. Pasje glave so imeli in lajali so."

"Vsi Turki lajajo," je pritrdila Marinka. "Soliman pa ima devet glav kakor zmaj v gorah in je, kakor oni tam notri, devet stolpov visok in devet stolpov širok."

"In če zazija," razvija Jeronim malo pogumneje svojo misel, "požre Krumpčevo Liso in Rogača, naše marogaste mule in Simonova oslička. Vso živino iz Senožeč in Gabrč."

"Vso — od Postojne do Trsta," pritrdi Lojzek. Prevzeti grozne misli o Solimanu velikanu obmolknijo otroci. In poletni čas jim pomiri razburjena srčeca. Sladko diši od senožeti, od gide, od klinčkov po vasi. Rezko udari v sladko vonj mahu in rubije, vonj sivih skal, materine dušice. Mah in gobe, cer in smreka, ves gozd izpušča svoj duh v topli poletni zrak. Čebelice pripovedujejo pastirčkom o metuljskih sitnežih, ki si lastijo cvetlice, muhe nagajajo kravam, da začnejo bezljati, žametasti čmrliji se jezijo na vitke ose, hudobni sršeni bi se radi iznebili svojega strupa. In rogači in mimice in kukci in brbci in tresorepke in ščinkovci in mravlji in gosenice — vse lazi in leta, brenči, hiti kakor v veliki skrbi.

In kakor pozdrav iz daljnih čudežnih dežel, kjer je vse samo prst in trava, prihaja na krilu vetriča vonj po morju; po poti do onih dežel, po poti, ki te mami in kliče raz senožeškega gradu, raz Vremšico. Z vonjem priplava tisoč bajk in pravljic, povesti o obmorskih mestih, o ladjah, ki so velike kakor grad, o vilah, ki žive vse zelene v morju, o bogastvu, ki vlada tam, kjer teče po potokih mleko in med in imajo ljudje pozlačene strehe in slonokoščene mize.

To je čas, ko pozabi pastirček na pašo, ko stopijo predenj postave iz pravljic in sanj.

Belo in črno se giblje po travi in med skalami nad senožeti. Ovčice in ovni, koze in jančki se razhajajo, muleč in premišljajoč. Črednik zadremlje zamišljen v podobe svojih sanj, dremlje ob njem Solimanov sovražnik, divji Pogan.

Iz gibajočih se vej in senc stopijo v zlatih šlemih na močnih konjih oni, ki so zidali nekdanje tu mesto, oni, ki se prikazujejo mesečne noči in potujejo vedno domov — tja preko morja. Za njimi prihajajo v pernatih klobukih, s širokimi meči oni, ki jih je izvalil prejšnji lastnik gradu, Mihael Frankopan, v zased pod Senožečami. Benečani so, ki so zavzeli pod Cirzanom Postojno in njeno okolico, ki so požigali in morili tod ravno tako kakor Turek. Tudi oni hodijo domov ... Vsem je težka kraška prst. In vsi bi bili radi rešeni te poti. Rešeni bi bili pa, ko bi našel kdo

zaklade, ki so jih zakrili po jamah, po gorah. Čuva jih kača-kraljica, čuva jih kača-deklica.

Iz ograjnega zidu ob pašniku pomoli kača ploščato glavo, pogleda s poševnim očesom hudobno po otrocih in zasikne.

To ni navadna kača ... Že se zasveti kamen v kroni, kamen, ki odpira vrata v gori. Če si nedolžen, pastirček, in če imaš pogum ... Ureži ob mlaju leskovo mladiko, nesi jo trikrat s seboj k maši in udari od sebe po kači ...

Lojzek pregovori kakor iz globokega spanja: "In ko bi premagal kačo in vse druge duhovevaruhe zaklada, bi pokazal Solimanu pasjeglavcu. Papežu bi poslal mernike zlata, da bi sklical križarsko vojsko. Cesarju, ki zmeraj berači stanove za denar in nam naklada nove davke, bi poslal mernike zlata. Sam bi šel na Turško in bi poiskal in odkupil svoje ljudi in druge kristjane. In vse hiše bi popravil in pozidal in nov grad bi sezidal, in žita bi pripeljal iz bogatih dežel in vsi bi jedli samo pšenično pogačo in nikdar več bi ne prišla v deželo lakota."

"Jej!" vzdihujeta Jeronim in Balant in verujeta že, da je našel Lojzek zaklad, da ga ima. In Marinka vpraša skrbno:

"Ali me boš vzel, Lojze, kadar bom velika!"

Vprašanje vzbudi pastirčka iz pravljичnega razpoloženja. Nevoljen zato ošvrkne Marinko s prezirnim pogledom in zategne: "Ne vem."

"Zakaj pa ne?" se užali otrok. "Saj bom imela doto in balo. Jerneja bo imela, pravijo mati, mernik denarja, par volov, bale sukna in platna, in jaz ravno tako."

"Kaj se bom ženil, da mi odpelje Turek ženo in otroke? Raje grem za meniha, pa bom kakor kapitan sklical kmete s kosami in cepci, pa bomo šli, kakor so šli tedaj Krumpčevega deda oče in drugi Senožčani in Gabrčani. In pridigoval bom Solimanu, kakor je pridigoval sv. Frančišek, ko so oblegali križarji Damijeto sultanu el Kamilu.¹"

Jeronim in Balant sta strmela v svojega tovariša. Strmel je celo zvesti poslušalec pes, ki še ni dognal uganke, kaj da govore o njem. Pa ne da bi bil še kak pes tega imena?

"Ti boš res za gospoda, ko veš toliko," je rekel Balant ves prepričan. "Le kje pa izveš vse to?"

"Poslušam. Dosti slišimo v cerkvi. Gospod župnik me uči ob nedeljah brati. Naša mlada me tudi uči in dosti pesmi in tega, kar se je zgodilo, mi je povedala. In Tomaž, deseti brat, je pravil ljudem marsikaj, jaz sem poslušal. Škoda da ni Tomaža in njegovih gosli že nekaj časa blizu."

"Tomaž mora vendar, hoditi po svetu, ker je deseti brat," modruje Balant "ali vaša Srebrna, ta ve toliko kakor gospod župnik. Pisati zna, brati, peti in več jezikov in s krščanskim naukom poseka vse druge žene."

Marinka je zagrabila priliko, da vrne Lojzku razžalitev. "Naša mati pravi, da ni prinesla Srebrna nič k hiši."

Naglo je sunil Lojzek iz ust: "In Jerneja bi imela mernik denarja, par volov, dve kozi rogati, dve škilasti kuri, kaj ne? In vendar je vzel naš mali raje Srebrno."

Marinka je gledala odprtih ust v Balanta: "Ti si naš pastir, ti mi moraš pomagati." In Balant je uščipnil Lojzka: "Kaj mu pa hočeš, Marinka, saj bi ne imel žene kam dati."

"Saj je Krumpčev," je kazala deklica na lepo hišo.

"Hiša je od mladih. Lojzku je pobil Turek mater in odpeljal očeta in tri brate. Pa so ga vzeli Krumpčevi za svojega."

"Oh!" je vzdihnilo dekletce. "Saj ni več fletno na svetu. Težko se bo možit, ko pobija in odvaja Turek dečke in jih nabira cesar za vojake."

Pastirčki so se zasmeljali, saj so vedeli, da ponavlja Marinka le tožbo svoje sestre in svoje matere, ne da bi prav razumela to, kar govori. V tisti smeh, v prvi in jasni smeh tistega dne je

¹ Nečak Saladinov, L. 1219. Sv. Frančišek je bil tedaj pripravljen, da dokaže resničnost svoje vere s tem, da stopi na gorečo grmado. – Dr. Edward Labitzsky.

zavohal Soliman v zrak in zatulil. Takoj so dali psi po Senožecah in Gabrčah slišen glas od sebe in Pogan, sovražnik Solimanov, se je oglasil od zgoraj. V lajanje psov je zakikirikal Krumpčev petelin. In takoj so mu odgovorili petelini po obeh vaseh, laj in kikirik se je oglašal še iz drugih vasi.

Soliman je začel tuliti in zatulili so psi pod gradom. Zaleglo in žalostno se je odbijalo tuljenje od Vremšice, vznemirilo je srca ... Gospodinje hite na vrata, ženske pri gabrškem vodnjaku se ustavijo pri pranju, staremu Mohorju zastane zajemač v rokah: To ni volk, to ni medved, to je opomin!

Bledi se pogledujejo pastirčki, blede gledajo ženske na grad: da bi vsaj moški bili doma, moški, ki so danes v gradu na tlaki. Ali naznanja tuljenje, da se bliža zopet morilka kuga, ko so se komaj malo oporavili in obdelali njive in načeli in napredli, da bodo pokrili nagoto otrok in da bo vsaj prosenega kruha in kaše? ...

"Nehaj, Soliman!" vihti Lojzek palico. Pes pogleda žalostno in umolkne: Ljudje so res neumni ...

2. Govor o junakinji

Gabrški samosrajčniki so se zbrali tudi tisti dan po svoji navadi ob koritu pri vaškem vodnjaku. Tam je prala navadno kaka ženska, tja so priganjali živino. Iz korita se je odtekala voda, otroci so jo zaježili, so gradili mlinčke, sploh: zabavali so se nebeško – lepo. Tu so bili zbrani malčki, ki so se gibali še negotovo na kratkih nožicah, in nekoliko večji dečki, ki so se obnašali napram manjšim, kot da štejejo oni med odrastle. Dolge, več ali manj raztrgane srajce, so bile navadna obleka otrok, tako dečkov kakor deklic, v tem je vladala ravnopravnost obeh spolov. Kronist nam ne poroča, da bi bile gabrške matere posebno vesele, ko so prihajali otroci, mokri in blatni do ušes k domači skledi, toda otroci so se tam tako motili, da so pozabili na glad, in to je bilo v hudih časih glavno. Bivanje ob vodnjaku je bilo za otroke tudi visoka šola raznoličnih znanosti. Tu so se shajali stari in mladi in se razgovarjali ne glede na igrajoče se otroke, tako so poznali otroci vse tajne dogodke na vasi in po svetu; poznali so vso vaško živino in vedeli, čigav je ta ali oni konj, govedo, mula, osliček. Radi so se igrali tovarnike in so nakladali dečku, ki je bil mula, butare drv – šibice – ali žakelj soli – pesek.

Tisti dan je prala pri vodnjaku stara Mohorka, tašča Balantove gospodinje; njen mož, stari Mohor, je kalal vodo. Bila sta tu tudi stari Zahar s koli in sodčkom za vodo in stara Sinica, ki je naslonila svoj škaf na rob vodnjaka. Stari sovaščani so bili utopljeni v zanimiv pogovor, ki je pordel in pomladil njih vela lica in vzravnal sključene postave. Mogoče da je vplivalo na njih pogovor toplo trepetanje v zraku, ki obuja davne spomine: kljub slabim časom so se pogovarjali o mladosti in lepoti. Stara Mohorka jo tožila:

"Poglejte oni drobiž! Kolikokrat v življenju smo vlekli takele v burji in mrazu v Zavinko, da jim rešimo dušo in telo. Ali je kaj čudno, če smo stari in nakazani, kakor da bi ne bili nikdar mladi in lepi. Kako sem se postavljala nekdanj, Sinica, tudi tebe je pogledal marsikdo in ta reveža – ali se jih spominjaš? Zdaj pa smo kakor okleščene hoje, kakor gaber smo krivi in grbasti. Poglej roke: prsti so polni grč, ta je izgubil glavico od kose, drugi od črva. Nohti so potolčeni in črni, dlan raskava, delo piše vanjo kakor na rovaš, palec je ploščat od zavijanja pri preji, spodnja ustnica se je povescila od slinjenja pri preji, jezik je odebelel, usta so se osušila. Oči so nam brljave od dima in grljevke, nos nam visi v brado, zobje so kakor senožeški stolp, noge razracane, stegna suha. Poglejmo Mohorja! Desni uhelj in tri prste na desnici mu je vzela sablja, medved na Matičniku mu je razpraskal obraz in bi mu bil skoraj odgriznil nos, Zahar vidi samo na levo oko, desno je izgubil, ko je šel s škofom Ravbarjem za požigalcem Civranom. Lepi smo ... Turek bi ne maral za nas, pobil bi nas na mestu. In še le ko je človek star, spozna vrednost lepote. Zakaj je Krumpčeva mlada tako na glasu? Ker je mlada in pravite, da je lepa."

"Saj je tudi." se oglasi nekdo izmed otrok. Mohorki zastane sapa, hudobno si namežikneta

moža. Stara žena bi vzrojila nad otroci, toda ravno tedaj je zapel Soliman svoj solo in se mu je odzval pasji zbor in kurji kokodajs in kikirik.

Otroci so spremljali tuljenje psov s svojim vriščem. Stari ob vodnjaku pa so umolknili in se spogledali:

Spomin ... Komu velja?

Mraz je šel po starih kosteh ... Vsak se je bal zase, nikdo ni hotel pokazati strahu. Mohor je vzdihnil:

"Živali so v marsičem modrejše od nas. Ko bi jih človek razumel, bi se obvaroval mnogokrat škode. Pes, konj, govedo in kura vidijo duhove. Kadar se vzpne konj, razbija s kopiti in noče naprej in se trese po vsem životu – takrat vidi duha. Pes naznanja smrt. V hiši, pred katero zatuli, bo kmalu mrlič."

"Saj ne tuli pred hišo, na pašniku tuli." je oporekal zopet nekdo izmed otrok, Mohorka je preslišala in omenila žalostno:

"Ko bi mogli vsaj na sveti večer razumeti, kar si pripovedujejo živali. Izvedeli bi za svojo in za usodo vseh hiš. Pa moraš imeti praprotovo seme, ki se je razcvelo in vsadilo na kresni večer."

Stari Zahar je kimal potrto: "Spomin! Bog nas varuj neprevidne smrti. Zdaj se spomnim, ni mi bilo na mar: Krumpčev ded mi je pravil, da je sanjal sinoči o svoji materi. Pokazala mu je na široko in obljudeno pot. Dolgo, dolgo vrsto let ni sanjal o materi in čudno se mu zdi."

Torej Krumpčev! Oddahnili so se. Kajti če so bili tudi nadložni in stari – na tisto neznano pot se jim ni mudilo. Sočutno je migala koščena brada Siničina; "Pogrešali bodo deda, pogrešali ... Če je tudi čez devetdeset, vendar seka in pili po ves dan, za hlapca jim odleže."

"Kdo pa dela več kakor stari pri hiši? Mladi svet varuje svojo lepoto. Jerneja si šiva novo pečo, sedi v hladu, jaz pa perem to trdo hodnino. Ustrašila sem se pa tako spomina, da se mi kar tresejo noge."

"Oh spomin! Krumpčev Soliman tuli, kadar zagleda kačo, drugi psi mu pomagajo. Kadar sliši Krumpčev petelin Solimana tuliti, pa zapoje, da ga potolaži. Krumpčev pes, Krumpčev petelin, Krumpčeva mlada se derejo vedno, da jih je slišati po celi vasi."

Deček, ki se je vtikal že prej v pogovor starih, je stal med njimi, drugi drobiž je gledal vanje. Rahel zasmeh je zvenel iz besed in pogleda paglavca. Kar zaprhala je Mohorka:

"Ti galjot ti! Komaj za ped ga je, pa se vtika v pogovor starih ljudi ... Kdo te je vprašal? Še nikdar ni bilo tako predrznih otrok na svetu ..."

Mohor in Zahar pa se sta smejala: "Ravno taki smo bili mi vsi."

Bilo jima je všeč, da je deček omalovažil spomin. Mohorka pa je skočila s palico za dečkom.

"Poješ že zopet svojo staro pesem, Mohorka?" je ustavil Zahar nevoljen jezikanje ženice. "Sama veš, da je Srebrna ravno take prave vere kakor ti, in pri izpraševanju si sama slišala, da je prekosila vas vse. Zaradi svoje katoliške vere je zapustil Srebrnin oče svojo posest v Bosni in žlahtni gospod Frankopan ga je pripeljal sem, ko mu je bil cesar daroval grad Senožče. V gradu mu je izročil skrb za zidovje in orožje. Nikola Nikolič so ga klicali. Njegova žena je bila iz rodu bosanske kraljice, iz rodu Kosaničev. Vsi vemo, kako sta romala Nikoliča s sinom Nikolom v Rim, vsi smo slišali praviti, da sta molila tudi na grobu svoje kraljice v cerkvi."

"Vem," je bila Mohorka s pralnico po platnu, "kraljici je bilo ime Katarina, to je Katrica. Tako ime bi se podalo Krumpčevki, ne pa Srebrna. Ajdovsko ime je, pa je, če jo kliče tudi Matija za Nico in Srebrnico. Nikdar ga ni nosil krščen človek."

"Pogorela stara, pogorela", je poskočil njen mož, "na Dolenjskem je grad Zlatnik in graščakovi gospe je ime Srebrna. Tlačani pravijo: Zlati gospod ima srebrno ženo. Povedal je deseti brat Tomaž, ki hodi vedno po svetu ..."

"Tomaž je lažnivec in ..."

"Potrdili so tudi gospodje, ki prihajajo v grad. Vsem se je zdelo ime Srebrna lepo."

"In Srebrna še bolj. Poznamo to gospodo."

"Je že tako, da vsak raje pogleda kaj lepega", se je pošalil Mohor. Belo ga je pogledala njegova žena in švrknila:

"Vsi so nori za Srebrno. Naredila je Matiji, ko mu je dala tisti robček, obšit z zlato nitjo – naredila je vam vsem. Saj se je učila čarovnij tačas, ko so rekli, da je v Ljubljani."

"Ti Mohorka, glej, kaj govoriš! Ne maži poštenih in učenih domačih ljudi s svojim strupenim jezikom. Nikola, sin Nikoličev, se je vendar oženil pri najbolj odlični rodbini v Senožečah in je Srebrna prava domačinka. In Marjeta, Srebrnina teta, se je poročila – z Jurijem iz Senožeč, ki je bil v gradu za oskrbnika. Srebrna je bila res v Ljubljani pri Lambergovih, pri sorodnikih našega rajnega gospodarja Lamberga, ki je bil dobil za Frankopanom Senožeče.

Nikola, Srebrnin oče, je padel pod turško sabljo, ko so plenili Turki zadnjič tod. Stara dva je pobrala kuga. Dekletce je bilo pri teti Marjeti v gradu."

"In tam jo je videl gospod Lamberg, ki je imel ravno toliko hčerko. Dogovorila sta se z Marjeto, da mu pusti dekletce za par let da se bo učila z njegovo Solzano," je prekinila Sinička moža.

"Suzana," je popravil Zahar. "Srebrna se je res naučila vsega, kar je v gosposki hiši potreba. Dosti pa je znala že od stare matere in očeta, saj smo se čudili otroku, kako je bil pameten in priljuden. Kdo si je mislil, da bo tak cvet ostal v naši vasi, v kmečki hiši – še ko ji je prerokoval Tomaž, da bo velika gospa."

"Tomaž – ta pa ve kaj, čeljusti in čeljusti se," se je zasmejala porogljivo Mohorka. Zahar je planil: "Kaj je ni hotel poročiti mladi gospod Lamberg? Kaj ni prišla Srebrna zato domov, ker so hodili vsi gospodiči le za njo in ne za zlahtno Lambergovo gospodično. In kolikokrat je prišel gospod Lamberg v naš grad in je prosil Srebrno, naj se poroči z njim – ona pa je obljubila njegovemu očetu, da mu ne bo delala težav. Nam se je smilil mladi lepi gospod."

"Potem se je pa začela nastavljeti Matiji, kadar so bili v gradu, je plesala z njim, tačas je še godel Tomaž, potem po Srebrnini poroki z Matijo je kar izginil, že tri leta ni sluha o njem."

"Da se mu ni kaj zgodilo, Tomažu," je skrbela Sinica, prezirno je povabila Mohorka usta: "Kaj naj se mu zgodi, goslaču kvantaču? Saj pana še volka in medveda s svojimi gosli. Tomaž zna več kakor hruške peč, rečem vam. V samostanu je bil, učil se je dijaškega jezika, pa usoda ga je gnala ven. Deseti brat! Ej tudi Tomaž je gledal Srebrno – in kako! Pa kaj je hotel?"

"Lahko bi ji bil naredil, da bi bila morala za njim, kakor je naredil ropar cigan mlinarjevi Liziki," se je zamislila Sinica."

"Naučil jo je pa le, Srebrno, da zna čarati. In kaj ni vendar uganil Tomaž, da bo velika gospa? Saj jo imajo neumni stari res kakor kako gospo, Matija jo vozi po sejmi in po shodih se baha ž njo, mati pa pravi; naj se veselita, dokler sta še sama. Lahko bi že zdavna zibala ..."

"Kakšna gospa pa?" se je čudila zdaj Sinica. "Srebrna dela vse, kakor delajo druge, samo bolj od rok ji gre in vse se ji posreči, kmalu bi naredila iz prosenega kruha pšenično pogačo."

"Zato ker zna čarati. Meni se že zmeraj zdi, da ni tu kaj v redu. Lahko je Srebrna kak podvržek vil ... Poglejte: Minuli teden je zapela pri Krumpčevih tista črna kokoš – zapela je prav kakor petelin. Krumpčevka jo je takoj zaklala, ker naznanja to nesrečo, in prvemu, ki je prišel v hišo, je dala zaklano, da odnese pretečo nesrečo od hiše ..."

"Sam zlodej je v tebi, Mohorka," se je razvnel Zahar, "govoriš tako, da bi spravila kmalu nedolžno Srebrno na grmado, ko bi ne vedeli vsi ljudje v Gabrčah, v Senožečah in v gradu, da si ji nevoščljiva, ker je pustil Matija Jernejo kljub njeni veliki doti. Pazi na svoj kačji jezik!"

Jezen je sunil Zahar v svoj voziček, da se umakne iz bližine hudobne ženske, otroci so se uprli v kolesa, da jim pomagajo, Sinica je pograbila, svoj škaf in Mohor je grozil ženi s pestjo.

Novo lajanje, ki je šlo od hiše do hiše, jih je ustavilo. Otroci so obkolili v strahu stare, vprijoč:

"Turek! Ropar! Landrovec! Mavhar!"